

Sonja Hornjak*

Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet
Srbija

UTICAJ UZRASTA I POLA NA USVAJANJE STRANOG JEZIKA **

Pregledni rad
UDC 159.922.6: 371.3:81'243
305:371.3:81'243

Pri usvajanju stranog jezika postoje individualne razlike među učenicima u zavisnosti od uzrasta i pola, o čemu će u radu biti reči. Postoji mišljenje da deca brže i lakše uče strani jezik, kao i da su žene uspešnije u tome od muškaraca. Faktori uzrasta i pola kao individualni faktori se zasebno proučavaju, jer se mogu posmatrati kroz biološku i društvenu prizmu. Mnogi autori se oslanjaju na teoriju o kritičnom periodu koja smatra da se posle određenog vremena jezik ne može usvojiti u potpunosti. Biološki procesi poput lateralizacije i opadanja kapaciteta radne memorije su naučno dokazani, ali pored njih postoje i društveni faktori koji se moraju uzeti u obzir. Dok pojedini autori daju prednost faktorima koji imaju biološku osnovu, drugi ističu društvenu osnovu. Međutim, najprihvatljivije je uzeti u obzir obe vrste faktora koji se dopunjuju i uzajamno prožimaju. U radu se daje teorijski pregled ove problematike i zastupa mišljenje da iako biološki faktori čine osnovu, društveni kontekst je od primarnog značaja.

Ključne reči: *usvajanje stranog jezika, uzrast i pol učenika, kritični period, individualni faktori, genderlect, biološki faktori, društveni kontekst*

1. Uvod

U savremenom svetu od ključnog značaja je poznavanje više stranih jezika koje nije ograničeno uzrastom i polom. Stoga se neminovno nameće potreba za praćenjem procesa usvajanja stranog jezika (usvajanje L2). Postavlja se pitanje da li svi polaznici na sličan način usvajaju strani jezik ili postoje razlike u zavisnosti od uzrasta i pola. Odgovor na ovo pitanje može dovesti do korisnih zaključaka u cilju poboljšanja prakse u usvajanju L2.

Pri usvajanju L2 ističu se faktori uzrasta i pola. Njihova posebnost se ogleda u tome što se deklarišu kao individualni faktori i zasebno se proučavaju jer se u literaturi posmatraju kroz biološku i društvenu prizmu. Široko je rasprostranjeno mišljenje da deca lakše i bolje usvajaju strani jezik od odraslih. U ranoj fazi izučavanja ove teme, šezdesetih godina prošlog veka, javljaju se hipoteze koje se zasnivaju na biološkoj osnovi. U okviru ovog stanovišta dobro je poznata hipoteza o kritičnom periodu koja je osporavana poslednjih godina. Nasuprot njoj, u kasnijem

---

* Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, Studentski trg 3, Beograd; email sonjahornjak@live.com

** Ovaj rad je pisan kao seminarski u okviru predmeta *Teorija usvajanja L2 i nastavna praksa* na doktorskim studijama, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu pod rukovodstvom doc. dr Maje Miličević

periodu izučavanja, autori ističu dominantan značaj društvenih faktora koji utiču na postojanje razlika između mlađih i starijih učenika u procesu usvajanja jezika.

Što se tiče pola, ustaljeno je mišljenje da su žene uspješnije i da imaju biološke predispozicije za efikasnije usvajanje jezika. Međutim, brojna istraživanja su pokazala da muškarci postižu bolje rezultate u određenim zadacima. Problem je što različite studije daju različite rezultate u pogledu ispitivanja uticaja uzrasta i pola na učenje L2.

Kao i kod faktora uzrasta, pojedini autori ističu biološke aspekte. Smatraju da su rezultati učenja različiti, usled postojanja razlika u strukturi mozga muškaraca i žena. Pobornici ideje o društvenoj osnovi, iz koje proističu ove razlike, smatraju da različita socijalizacija i društveni kontekst utiču na različite rezultate usvajanja L2 kod muškog i ženskog pola.

Veoma je bitno ustanoviti koji faktori imaju presudan značaj na proces usvajanja L2. Da li su to biološki determinisani faktori na koje se ne može uticati ili su to društveno uslovljeni faktori. Odgovor na ovo pitanje doprinosi boljem shvatanju procesa usvajanja stranog jezika. U radu se analizira različita literatura iz ove oblasti.

2. Kritični period

Autori koji svoj stav baziraju na biološkoj osnovi usvajanja L2 zastupaju hipotezu o kritičnom periodu. Termin kritični period odnosi se na vremenski period do kojeg je učenje drugog jezika relativno lako i uspješno, obično do petnaeste godine života tj. do puberteta. Po završetku ovog perioda mala je verovatnoća da se postigne govor sličan nativnom. Među psiholingvistima je prihvaćeno postojanje ovog perioda za usvajanje maternjeg jezika (L1), ali postoje razne kontroverze što se tiče usvajanja L2 (Marinova-Todd, Marchall i Snow, 2000: 9).

Ideju o kritičnom periodu uveli su Penfield i Roberts 1959. godine. Smatrali su da je usvajanje jezika najefikasnije do devete godine. Kasnije je Lenneberg tvrdio da u toku ovog perioda mozak poseduje veliku plastičnost i da se lateralizuje. Izneo je mišljenje da pubertet predstavlja biološku promenu povezanu sa čvrstom lokalizacijom sposobnosti za jezičko procesiranje u levoj hemisferi. (Lenneberg 1967, prema Marinova-Todd, Marchall i Snow 2000: 10). Usvajanje jezika posle puberteta je teže i manje uspješno nego usvajanje pre puberteta. Lenneberg smatra da se u kasnijem dobu „strani jezici uče svesno i kroz ogroman napor, a strani akcent se ne može prevazići lako“ (Lenneberg 1967, prema Singleton 2007: 49).

Za razliku od Lennenberga, pojedini autori su smatrali da je ovakvo mišljenje suviše radikalno i strogo. Lamendella je pokazao da je Lennenbergov zaključak preceđen i uveo je senzitivni period kako bi istakao da je usvajanje jezika efikasno u ranom detinjstvu, ali da nije nemoguće u kasnijem dobu (Marinova-Todd, Marchall i Snow 2000: 10).

Kada se govori o usvajanju autentičnog akcenta, Scovel razlikuje sferu izgovora od drugih oblasti jezika i tvrdi da izgovor pokazuje efekte sazrevanja jer ima neuromuskularnu osnovu. Usvajanje drugih veština jezika van izgovora je veoma različito jer vokabular i morfosintaksa nemaju „fizičku realnost“ kao fonetika/fonologija. Osobe koje počnu da uče jezik posle dvanaeste godine ne mogu da steknu veštine poput nativnih govornika u fonološkom smislu (Scovel 1988, prema Singleton 2007: 49). Veoma radikalno mišljenje iznosi Ruben koji smatra da se kritični period za fonetiku/fonologiju završava oko dvanaestog meseca starosti. Po njegovom mišljenju kritični period za sintaksu završava se oko četvrte godine života, a za semantiku oko petnaeste-šesnaeste godine (Ruben 1997, prema Singleton 2007: 49). Ovakav ekstremni stav je teško prihvatljiv jer postoje primeri gde su odrasle osobe usvojile fonetiku stranog jezika kao nativni govornici.

Za razliku od prethodnih autora koji daju značaj izgovoru, Mattohardjono i Flynn smatraju da nativni izgovor nije adekvatno merilo fonološke kompetencije (Bialystok i Hakuta 1999:147). Ovakvo mišljenje je prihvatljivo jer pojedinci precizno mogu da izgovore foneme, a da u globalu nemaju nativni akcent.

Postoje hipoteze koje su uvele višestruke kritične periode (*multiple critical periods*), vodeći se različitim poddomenima jezika. Zasnivaju se na razilaženju između gornje granice godina u usvajanju fonologije oko pete-šeste godine i usvajanju sintakse i leksike oko petnaeste godine (Bialystok i Hakuta, 1999:147).

Postojanje nekoliko vrsta kognitivnog starenja, na koja ukazuje i Birdsong, često su vidljiva u praksi. U zadacima gde je potrebna radna i epizodna memorija javlja se opadanje kapaciteta memorije sa godinama koja počinje u ranom odraslom dobu. Takođe, tada se javlja i opadanje u asocijativnoj memoriji. Efekti u vezi sa godinama nisu izraženi kada se govori o skorašnjoj, proceduralnoj i semantičkoj memoriji. Istraživači su dokazali tri komponente kognitivnog starenja: opadanje brzine procesiranja, deficiti u radnoj memoriji i opadanje u potiskivanju informacija (Birdsong 2006: 28). Može se zaključiti da fizičke promene do kojih starenjem dolazi u mozgu utiču na usvajanje stranog jezika.

Naučno je dokazano da se zapremina mozga sa godinama smanjuje. Ovaj proces počinje posle dvadesete godine. Dok je veza između zapremine mozga i starenja linearna, veza između zapremine mozga i kognitivnog opadanja u većini slučajeva nije linearna (Birdsong 2006: 31).

Iako istraživanja pokazuju da se u fizičkom smislu tokom starenja dešavaju razni procesi u mozgu, i dalje se vode diskusije da li je to presudno i u kojoj meri utiče na usvajanje L2.

3. Objašnjenja kritičnog perioda zasnovana na društvenoj osnovi

S obzirom na to da je uzrast pored biološkog i društveni faktor, postoje objašnjenja kritičnog perioda koja se ne zasnivaju na biološkoj, već na društvenoj osnovi.

Nesumnjivo je da društveni kontekst i individualne razlike imaju uticaj na učenje jezika. Pojedina objašnjenja kritičnog perioda odnose se na afektivno-motivacione faktore. Krashen smatra da je afektivni filter ojačan u pubertetu zahvaljujući prisustvu formalnih operacija. Drugi autori ovo objašnjavaju na frejdovski način tako što kod osoba postoji želja za identifikacijom, tj. želja da se bude kao drugi (Singleton 2007: 51). Schumman povezuje postpubertetske poteškoće usvajanja L2 sa socijalnim i psihološkim promenama i sa socijalnom i psihološkom distancom (Schumman 1975, prema Singleton 2007: 52). Postoje i objašnjenja koja se zasnivaju na aspektu vremena. Ekstrand, Genesse i Hatch su se zalagali za rano usvajanje L2, ne zbog toga što podržavaju tezu sazrevanja, već zato što zasnivaju svoje stavove na značaju faktora kao što su poželjnost što dužeg izlaganja stranom jeziku (Singleton, 2007: 52).

4. Uzrast kao društveni faktor

Jedan od sociolingvističkih aspekata koji objašnjavaju učenje jezika je i identitet. Deca lakše uče jezik jer nemaju strah od gubljenja identiteta koji je prisutan kod odraslih. Pretnja identitetu kod odraslih postoji čak i kod kratkoročnog ograničenog usvajanja L2, čime se može objasniti opiranje adolescenata učenju stranog jezika u okruženju gde se govori strani jezik. Međutim ovo ne objašnjava zašto adolescenti brže napreduju u učenju L2 nego mlađa deca. Kao što Preston primećuje, socijalno objašnjenje usled efekta godina je samo parcijalno (Ellis, 1994: 201).

Strani jezik se može usvajati u formalnom i u neformalnom kontekstu. Za očekivanje je da mlađi učenici stranog jezika pre usvoje jezik u prirodnom okruženju nego u formalnom kontekstu učionice. Učenici će više koristiti L2 u komunikativnim situacijama licem u lice nego u akademskom okruženju. Kao što realne životne situacije potvrđuju, kada se učenik nađe u realnom kontekstu, ima veće mogućnosti da brže usvoji strani jezik jer ga okolnosti navode na to.

Što se tiče formalnog obrazovanja, primeri bilingvala pokazuju važnost pohađanja nastave na maternjem jeziku. Istraživanja su dokazala da deca imigranata koja su pohađala par razreda na maternjem jeziku pokazuju bolje rezultate od dece koja su počela sa školovanjem na L2 (Ellis 1994: 201).

Pored spomenutih faktora i motivacija je značajan faktor koji utiče na usvajanje stranog jezika. Biološki faktori koji favorizuju rani uzrast za učenje L2 mogu da se prevaziđu primerima odraslih koji su dostigli nivo jezika nativnog govornika. Ovde se radi o jakoj društvenoj motivaciji. Primer su supružnici koji posle određenog vremena dostignu znanje i izgovor nativnog govornika usled želje da se što bolje integrišu u zajednicu kojoj pripada partner (Ellis 1994: 201). Birdsong faktor motivacije i psihosocijalne integracije u kulturu L2 svrstava u endogene faktore (Birdsong 2006: 11).

5. Opovrgavanje hipoteze kritičnog perioda

Odrasli učenici pri učenju stranog jezika postižu lošije rezultate od mlađih učenika u mnogim ispitivanjima. Međutim, ovo nije dovoljna potvrda da se zaključuje da postoji kritični period. Detaljnim ispitivanjem Marinova-Todd je zaključila da je svaki argument na kojem se zasniva hipoteza o kritičnom periodu rezultat tri greške: pogrešne interpretacije (*misinterpretation*), pogrešnog pridavanja značaja određenim uzrocima (*misattribution*) i njihovog pogrešnog isticanja (*misemphasis*). Laički se misli da deca brže uče jezik, dok brojne studije pokazuju suprotno: odrasli su brži i efikasniji u početnim fazama učenja L2. Dokazi za ovu tvrdnju su istraživanja koja su sprovedeli Rivera i Genesee. Što se tiče pogrešnog pridavanja značaja određenim uzrocima, mnogi autori se okreću neurologiji i smatraju da je uzrok lošijih rezultata odraslih učenika razlika u lokaciji funkcija za dva jezika u mozgu ili u brzini procesiranja. Marinova-Todd tvrdi da nema snažnog dokaza da je lokalizacija procesiranja nekog eksperimentalnog zadatka u određenom delu mozga povezana sa boljim procesiranjem (Marinova-Todd, Marchall i Snow 2000: 25). Drugo pogrešno shvatanje je proces mijelinacije. Sami naučnici u neurologiji priznaju da tačna veza između učenja i stanja neuralne mreže nije poznata. Uprkos tome, gubitak

plastičnosti u mozgu se često navodi kao značajan faktor u objašnjavanju postojanja kritičnog perioda za usvajanje jezika. Pulvermuller i Schumann navode da iako je plastičnost povezana sa učenjem, ne bi se mogla objasniti velika varijacija u uspehu među starijim učenicima L2 (Pulvermuller i Schumman 1994, prema Marinova-Todd, Marchall i Snow 2000: 18). „Možda je najveća greška koja je dovela do rasprostranjenosti verovanja u kritični period u usvajanju L2, usmeravanje ogromne pažnje na neuspešne odrasle učenike L2, ignorišući starije učenike koji postižu nivo znanja nativnih govornika” (Marinova-Todd, Marchall i Snow 2000: 25). Argumentacija Marinove-Todd pruža novi pogled na objašnjavanje kritičnog perioda.

6. Rekonceptualizacija hipoteze kritičnog perioda

U literaturi se nailazi na pobornike i oponente hipoteze o kritičnom periodu pri usvajanju L2. U većini slučajeva stavovi su suprotstavljani i zbog toga postoji problem nemogućnosti iznalaženja jedinstvenog odgovora. Rešenje ovog problema bi bilo modifikovanje hipoteze o kritičnom periodu. DeKeyser zaključuje da nivo znanja sličan nativnom kod odraslih ne osporava hipotezu kritičnog perioda, već ukazuje na potrebu da se provere parametri. Čovek ima mehanizme implicitnog učenja koji su dostupni u detinjstvu u toku kritičnog perioda i relativno su jednaki među pojedincima. Pojedinaac takođe poseduje i mehanizme eksplicitnog učenja koji se razvijaju sa godinama i variraju od pojedinca do pojedinca. Ukoliko je osoba sposobna da prevaziđe gubitak implicitnih mehanizama učenja i uspešno usvoji jezik kao odrasla osoba, može da nadoknadi mehanizme implicitnog učenja kroz upotrebu eksplicitnih opštih mehanizama učenja (DeKeyser 2000, prema Schouten 2009: 8).

Za razliku od DeKeysera, Moyer smatra da je uticaj godina na učenje stranog jezika nedovoljan. Ona smatra da su godine i sazrevanje povezani sa sociopsihološkim varijablama koje služe ili da ograniče ili da unaprede sposobnost pojedinca da dostigne nivo znanja poput nativnog govornika. Nebiološki faktori poput motivacije, kulturne empatije, vrste i količine inputa, želje da se govori kao nativni govornik, jesu ključni, a još su nedovoljno ispitani (Moyer 1999, prema Schouten 2009:9).

7. Odlike mlađih učenika stranog jezika

Razlike između mlađih i starijih učenika L2 postoje usled prisustva različitih faktora. Učenici mlađeg uzrasta imaju drugačije shvatanje koncepta učenja od odraslih. Đigunović i Vilke smatraju da mlađa deca imaju potrebu da razviju jake

emotivne veze sa svojim nastavnikom. Psihički i emotivni faktori čine sastavni deo procesa učenja. Usled ograničenog trajanja pažnje, deci su potrebne različite aktivnosti. Đigunović je sproveda istraživanje gde je zaključila da deca od šest godina imaju pozitivan stav prema učenju engleskog jezika kao stranog zbog uživanja u nastavnim aktivnostima i igrama. Sa devet godina koncept igranja su shvatili kao učenje i dalje imajući pozitivan stav. „Razvili su eksplicitan koncept sebe kao učenika jezika uživajući zbog toga“ (Đigunovic 1995, prema Johnstone 2002: 11). Evidentno je da su deca još u procesu razvoja ličnosti i da ne mogu na isti način da dožive koncept učenja jezika kao i odrasli.

Vremenom se razvijaju različiti segmenti ličnosti koji oblikuju motivaciju. Zanimljiv podatak je da je Nikolov u istraživanju naišla na unutrašnju, urođenu motivaciju kod dece, a nije naišla na instrumentalnu i integrativnu motivaciju koja se sreće kod odraslih (Nikolov 1999, prema Johnstone 2002: 11). Ovo ukazuje na to da odrasli i u sferi jezika, kao i u drugim sferama, vide stepen praktičnosti i znaju cilj učenja jezika, za razliku od dece.

Prednost kod dece je što učenje stranog jezika shvataju kao igru bez opterećenja krajnjim ishodom. Za razliku od njih, odrasli uče jezik upravo zbog određenog cilja kojeg su svesni usled prisustva instrumentalne motivacije. Johnstone ističe da su deca manje „nervozna“ u procesu učenja L2, usled čega imaju dobru osnovu da „upiju“ jezik, a ne da se blokiraju. Takođe imaju više vremena na raspolaganju i učenje L2 može imati pozitivan uticaj na opšti razvoj obrazovanja deteta (Johnstone, 2002: 11).

8. Odluke odraslih učenika L2

Odrasli uvek svrsishodno pristupaju procesu usvajanja stranog jezika. Interesantna je činjenica koju navodi Berndt. Učenje L2 kod odraslih ima vrednost nadoknade tj. ispunjenje propuštenih prilika, sklapanje i održavanje društvenih kontakata i stimulisanje moždanih funkcija. Zahvaljujući životnom iskustvu, odrasli su stekli određene prednosti. U održavanju konverzacije i drugih jezičkih aktivnosti poseduju više iskustva, imaju stečen širok spektar strategija za učenje, imaju jasniju sliku zašto uče L2 i svrsishodno ostvaruju svoje ciljeve (Berndt 2001, prema Johnstone 2002: 12). Za razliku od dece, odrasli imaju jasnu viziju učenja jezika.

Međutim, odrasli pokazuju i neke osobine koje im ne idu u prilog što se tiče efikasnosti učenja. Osetljiviji su na faktor vremena u prezentaciji materijala i oprezniji su u davanju odgovora (Bialystok i Hakuta, 1999:172). Biološki problem

koji im ne ide u prilog je smanjivanje dugoročne memorije i opadanja kognitivnih funkcija. Potrebno im je više vremena da se sete detalja. Problem je što ne mogu da utiču na ovu biološku karakteristiku koja je prisutna kao posledica starenja.

Mlađi i stariji učenici imaju prednosti i nedostatke pri učenju stranog jezika. Ne može se izvesti zaključak da su jedni bolji od drugih. Obe grupacije imaju potencijala za učenje L2, ali na različite načine.

9. Pol i usvajanje jezika

Razlika između polova se ogleda u različitim sferama pa i u sferi jezika. Pol kao biološki i društveni faktor je veoma značajan u oblasti usvajanja L2.

Često se u nauci pravi razlika između pola i roda. Pol je biološka odrednica, dok je rod socijalna odrednica, te sociolingvisti preferiraju termin rod.

Muškarci i žene se razlikuju u načinu usvajanja L1. Specifično rodni jezik se naziva *genderlect*. *Genderlect* ima svoja sociolingvistička pravila. Istraživanja su pokazala da je razlika u govoru polova rezultat procesa socijalizacije iz ranog detinjstva (Ha 2008:23).

Takođe postoje rodne razlike u usvajanju L2 što se tiče stila i strategije učenja, motivacije i stava pri učenju, kao i razlika u interakciji. Strategija učenja se odnosi na kognitivne akcije koje preduzima učenik kako bi savladao jednostavan i složen materijal, dok se stil učenja odnosi na način koji individua preferira za obradu informacija (Ha 2008: 26).

Postavlja se pitanje da li pol utiče na usvajanje stranog jezika. Postoje suprotstavljenja mišljenja. Kao i kod uzrasta, i ovde postoje stavovi koji se temelje na biološkom stanovištu, ali i oni koji se temelje na društvenoj osnovi. Problem koji otežava davanje konkretnog i jedinstvenog mišljenja je taj što u ispitivanjima muškarci pokazuju bolje rezultate u jednim sferama jezika, a žene u drugim.

10. Biološke razlike

Razlike među polovima u stilovima učenja objašnjavaju se strukturom hemisfera mozga. Leva hemisfera kod muškaraca je više lateralizovana za verbalne aktivnosti, a desna za apstraktno i specijalno procesiranje. Žene koriste i levu i desnu hemisferu za verbalne i specijalne aktivnosti. Kod žena, deo *corpus callosum*¹ je veći u odnosu na ukupnu težinu mozga što doprinosi razmeni više informacija između dve hemisfere (Ha 2008: 27).

---

¹ snop moždanih vlakana koji spajaju levu i desnu hemisferu

Pojedine studije su istraživale da li stil učenja zavisi od vaspitanja ili prirode-*nurture versus nature*. Jedno od objašnjenja je da socijalizacija, tj. vaspitanje postavlja određene tipove kognitivnih mehanizama među ljudima. S obzirom na to da je proces socijalizacije različit za žene i muškarce, razvoj rodno specifičnih kognitivnih mreža je uzrokovao da se mozak oblikuje na različit način kao rezultat rodno specifične lateralizacije, što potiče od rodne specifične socijalizacije (Ha 2008:28).

Ova objašnjenja zasnovana na biološkoj osnovi mogu delimično da daju odgovor na razliku u usvajanju stranog jezika među polovima. Međutim, odgovor nije potpun jer ne obuhvata društvenu osnovu.

11. Razlike u strategijama učenja među polovima

Istraživanja su pokazala da postoji razlika među polovima u strategijama učenja. Često se navode tri vrste strategija: metakognitivne (planiranje višeg reda, praćenje i evaluacija razumevanja), kognitivne (strategije koje manipulišu informacije kao što je nabranje, sumiranje i reorganizacija) i socijano-afektivne (interakcija sa drugom osobom ili samopouzdanje potrebno za izvršenje zadatka). Ehrman i Oxford su uvideli da žene više koriste socijalne strategije od muškaraca, kao što su klasifikacija, postavljanje pitanja i opširno opisivanje. Jezik koji koriste žene se bazira na uspostavljanju veza među pojmovima (Ehrman i Oxford, prema Ha 2008: 28).

Razlike se uočavaju i u specifičnoj uporebi strategija. Bacon je pokazao da žene koriste globalne strategije, dok muškarci koriste lokalne strategije (Bacon 1992 prema Ha 2008: 29).

Neka istraživanja su, međutim, pokazala da žene imaju više problema pri učenju od muškaraca. Bacon je zaključio da muškarci koriste strategije prevođenja više nego žene, dok žene više obraćaju pažnju na razumevanje (Bacon 1992, prema Ellis 1994: 203).

Postoje razlike u korišćenju strategija, što je potvrđeno u istraživanjima. Strategije su posledica društvenih okolnosti. Posledica potčinjenog položaja žena u društvu u skoro svim kulturama rezultuje da su žene uspešnije u vežbama koje zahtevaju sposobnost razumevanja, dok su muškarci uspešniji u govornim veštinama. Učenjem jezika latentno proizilazi ovaj društveno uslovljeni fenomen.

12. Društveni faktori koji oblikuju usvajanje L2 kod polova

Istraživanja su pokazala da motivacija ima značajnu ulogu u usvajanju stranog jezika. Postoji integrativna i instrumentalna motivacija. Integrativna motivacija podrazumeva naklonost učenika ka jeziku i kulturi koji se uči, dok instrumentalna predstavlja učenje jezika zbog koristi koju će osoba imati od toga. Istraživanja su pokazala da je integrativna motivacija od ključnog značaja za postizanje visokog znanja ciljnog jezika. Pokazalo se da u ovoj sferi žene poseduju integrativnu, dok muškarci teže ka instrumentalnoj motivaciji (Ha 2008:36).

Studije o jeziku i rodu sprovedene u prirodnom okruženju sadrže razlike između muškog i ženskog govora koje su posledica učestvovanja muškaraca i žena u različitim aktivnostima (Young 1999:116). Svakako da je ovo veoma jednostavno i realno objašnjenje razlika u govoru dva pola. U prilog ovome ide i Ehrlichov stav da rod nije unapred zadat, već se izgrađuje od strane pojedinca u specifičnim društvenim situacijama. „Pojedinci izrađuju sebe kao „rodno određene“ tako što obično učestvuju u društvenim praksama govora zajednice koje su simbolično i praktično povezane sa maskulinitetom i feminitetom“ (Ehrlich 1997, prema Young 1999:117).

Rodne razlike koje su društveno uslovljene zastupljene su i u istraživanju koje je sproveo Saville-Troike. Pokazalo se da su dečaci čiji su roditelji imigranti zaposleni na farmi bili fluentniji u španskom jeziku i bolje su usvojili engleski kao L2 od njihovih vršnjakinja. Ovo se objašnjava time što je dečacima bilo dozvoljeno da se igraju van farme i da budu u kontaktu sa drugom decom, dok devojčice nisu izlazile iz kuće zbog bezbednosti ili posla. Sa druge strane, istraživanje koje je sproveo Willett pokazalo je da su devojčice imale prednost pri usvajanju L2 u učionici jer im je bilo dozvoljeno da sede i sarađuju sa vršnjakinjama i međusobno se pomažu, dok dečacima to nije bilo dozvoljeno zbog razlika u ponašanju (Young 1999: 117). Azijci u Velikoj Britaniji postižu bolje rezultate na testovima iz engleskog jezika nego Azijatkinje. Ovo se objašnjava time što muškarci rade i imaju kontakt sa nativnim govornicima, dok žene ostaju kod kuće (Ellis 1994: 204). Žene se trude da ostvare saradnju, dok muškarci u konverzaciji ostvaruju hijerarhiju. Moguće je da su ove generalne razlike povezane sa muškom i ženskom kulturom (Ellis 1994: 204). Zapaža se da se večno prisutan društveni kod o distinkciji muških i ženskih aktivnosti odražava indirektno i na proces usvajanja L2. Uviđa se da su rezultati rodnih razlika vidljivi na posledice učenja stranog jezika.

Diskusije o prirodi nasuprot vaspitanju traju dugo. Još uvek nije ustanovljen konačan odgovor usled različitih rezultata istraživanja. Međutim, svi naučnici se slažu

oko toga da i socijalizacija i struktura moždanih hemisfera imaju veoma značajnu ulogu (Ha 2008: 35).

Na osnovu izloženih činjenica može se zaključiti da biološka osnova ima delimičnog uticaja na različito usvajanje L2 kod polova. Primaran uticaj imaju društveni faktori, posebno razlike u muškoj i ženskoj kulturi, što se odražava na različite rezultate u različitim domenima usvajanja stranog jezika.

13. Zaključak

Usvajanje jezika nije jednodimenzionalan proces, već složen sistem određen interakcijom nekoliko različitih procesa koji se dešavaju simultano (Martohardjono i Flynn 1995: 136).

Značajni faktori koji utiču na usvajanje L2 su faktori uzrasta i pola. Ovi individualni faktori su biološki i društveno uslovljeni. Dok pojedini autori pridaju značaj jednoj ili drugoj uslovljenosti, može se zaključiti da je uticaj oba faktora primetan. Sigurno je da postoji biološka osnova vezana za procese lateralizacije i opadanja kapaciteta radne memorije vremenom. Međutim, društveni uslovi ih nadmašuju i stvaraju posebne okolnosti koje su evidentne i utiču direktno na rezultate usvajanja stranog jezika.

Uprkos postojanju različitih mišljenja o najboljem dobu za učenje stranih jezika, najrealnije je Johnstoneovo mišljenje da svako doba ima svoje prednosti (Johnstone 2002: 10).

Na osnovu iznetih razmatranja može se zaključiti da postoji biološka osnova što se tiče uzrasta i pola, ali da su društveni faktori ključni za uspešno usvajanje L2. Biološki aspekti su samo osnov, dok društveni faktori oblikuju usvajanje stranog jezika. Društvene okolnosti određuju koja će osoba brže usvojiti jezik bilo da je dete, odrastao čovek, muškarac ili žena.

Literatura

- Bialystok, E. and K. Hakuta. 1999. Confounded Age: Linguistic and Cognitive Factors in Age Differences for Second Language Acquisition. In Birdsong, D.ed. *Second Language Acquisition and the Critical Period Hypothesis*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Birdsong, D. 1999. *Second Language Acquisition and the Critical Period Hypothesis*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

- Birdsong, D. 2006. Age and Second Language Acquisition and Processing: A Selective Overview. *Language Learning*.
- Ellis, R. 1994. *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford: University Press.
- Ha, J. 2008. A Review Paper on Gender Difference in SLA: Sociolinguistic Perspective and Implications. *Modern English Education*, Vol.9, No.2: 21-41.
- Johnstone, R. 2002. *Addressing The Age Factor: Some Implications for Languages Policy*. Strasbourg: Council of Europe. Language Policy Division.
- Marinova-Todd, S. H. et al. 2000. Three Misconceptions about Age and L2 Learning. *TESOL Quarterly*, Vol. 34, No.1: 9-34.
- Martohardjono, G. and S. Flynn. 2005. Is There an Age-Factor for Universal Grammar? In Singleton, D. and Lengyel, Z. eds. *The Age Factor in Second Language Acquisition: A Critical Look at the Critical Period Hypothesis*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Saville-Troike, M. 2006. *Introducing Second Language Acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Singleton, D. 2007. The Critical Period Hypothesis: Some Problems. *Interlinguistica*, No. 17.
- Schouten, A. 2009. The Critical Period Hypothesis: Support, Challenge and Reconceptualization. *TESOL & Applied Linguistics*. Vol. 9, No.1: 1-16.
- Young, R. 1999. Sociolinguistic Approaches to SLA. *Annual Review of Applied Linguistics*. 19: 105-132.

Abstract

IMPACT OF GENDER AND AGE ON FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION

It is important to study the process of second language acquisition in order to improve it. Age and gender like biological and social factors impact the process of learning. Biological characteristics such as lateralization of brain and decrease of the working memory are the basis, but social factors like motivation, status of an individual in the society and culture shape the circumstances of acquiring the second language. Biological factors are background but it is of sum importance the studying of social factors that are dominant.

Key words: *foreign language acquisition, age and gender of learners, critical period, individual factors, genderlect, biological factors, social context*

Rad primljen: 3. oktobar 2010.

Ispravka rukopisa dostavljena: 10. oktobar 2010.

Rad prihvaćen: 11. oktobar 2010.